

8 клас
Лінгвістычны конкурс (1 этап)

Заданне 1.

Устаўце прапушчаныя літары. (0,5 б. - слова, макс. - 7,5б.)

Арт_рыя, б_л_тэнь, д_візія, бр_кер, ін_рцыя, кал_ндар, нацы_нальны, праж_кцёр,
чэмпі_н, пр_тэндэнт, пац_фізм, ман_фестацыя, мет_арыт, фі_лка, парт_эт.

Заданне 2

Да іншамоўных слоў першага слупка падбярыце беларускамоўныя сінонімы з другога слупка.

(0,5 б. - пара слоў, макс. - 3,5 б.)

парытэт	выраз
дэфіс	успаміны
антракт	раўнапраўе
вернісаж	перапынак
мемуары	выстава
дэкальтэ	злучок

Заданне 3 Пастаўце ў словах націск. (0,5 б. - слова, макс. - 12 б.)

Абапал, абяруч, аб'інелы. аржаны, блукаць, блытаніна, выпадак, вусы, гарбар, дасыта, дэфіс, жалюзі, загадзя, індустрыя, камбала, маленькі, накрыўка, пасквіль, спіна, статуя, фартух, цяжар, шэсцьдзесят, як-небудзь.

Заданне 4 .Запішыце правільна словы. (0,5 б. - слова, макс- 5 б.)

(М,м)іхасёвы прыгоды, (Н,н)авагоднія падарункі, (П,п)анчанаўская манера пісьма, аповесць "(А,а)беліск", (К,к)упалаўскія чытанні, (М,м)агілёўшчына, (Р,р)ымская імперыя, плошча (Н,н)езалежнасці, (Д,д)амоклаў меч, (М,м)ележаўскія раманы.

Заданне 5.

Знайдзіце сказы, у якіх парушаны лексічныя і граматычныя

нормы беларускай мовы. Запішыце правільна сказы. (0,5 б. - сказ, макс. - 4,0 б.)

Мы з маці хутка прачыталі гэты цікаўны раман. Вялікая па тым часе плошча зіхацела ад пражэкцёраў, ліхтароў і рознакаляровых гірляндаў.

Зусім блізка да суседняй вёскі ўчора падабраліся мужныя ваўкі.

БДУ аб'явіла чарговы набор студэнтаў.

Гледзячы на ўраджайныя палі, сэрца радуецца.

Слухаўшы такую спакойную і меладычную музыку, мы, стомленыя за дзень, нечакана для сябе задрамаці. Злосны брэх вялікай сабакі перапалохаў хлапчукоў.

Румянае з марозу, нібы яблыка, малая дзяўчынка хутка ўбегла ў кухню.

Заданне 6

Перакладзіце словазлучэнні з рускай мовы на беларускую. (0,5 б. - словазл., макс. - 3,5 б.)

Подойти к столу, смеяться над самим собой, жениться на хорошей девушке, вернуться из поездки по деревням, живём в двадцати километрах от города, слышал своими ушами, дом в пять этажей.

Заданне 7

Падкрэсліце словы, якія маюць прыстаўкі. (0,5 б. - слова, макс. - 2,5 б.)

Адукацыя, адужаць, ажыць, ажыны, акідаць, акіян, акварыум, акенца, акуп, акула, акурат, асэнсоўваць.

Заданне 8

Запішыце лічбы словамі. (0,5 б. - словазл., макс. - 2 б.)

Каля 117 кг, звыш 1379 т, у 395 пакетах, у 1863 годзе, у 432 школах.

Заданне 9

Графічна абазначце, якім членам сказа з'яўляецца інфінітыў. (0,5 б. - слова, макс. - 2,5 б.)

Пераплыць возера было нялёгка.

Вучні пачалі весела смяяцца.

Дзеці любяць слухаць казкі.

Прывычка чытаць мне прывіта з дзяцінства.

Калгаснікі павезлі ў горад прадаваць садавіну.

Заданне 10. Запішыце словы праз транскрыпцыю. (0,5 б. -слова, макс. - 5 б.)

З мяне, аб'ездчык, адчуваю, збяруся і пайду, па-суседску, аб'езджаны, не знаю, з кім-небудзь, з ёю, згінацца.

Заданне 11. Растлумачце, як вы разумееце значэнні лінгвістычных тэрмінаў. (0,5 б. - слова, макс. 6 б.)

Марфалогія, дзеепрыслоўны зварот, прыслоўе, сінтаксіс, фанетыка, спражэнне дзеясловаў, парадкавы лічэбнік, неалагізмы, інверсія.

Заданне 12. Напішыце, як называюцца двухскладовыя вершаваныя памеры. (0,5 б. -слова, макс .1б)

Заданне 13. Суаднясіце прозвішча аўтара з назвай твора. (0,5 б. -слова, макс .3,5 б.)

Янка Купала

“Лебядзіны скіт”

Максім Танк

“Курган”

Уладзімір Караткевіч

“Трэба дома бываць часцей”

Янка Маўр

“Насцечка”

Алена Васілевіч

“Шчасце”

Кузьма Чорны

“ Палескія рабінзоны”

Рыгор Барадулін

“Сябры

Заданне 14.Напішыце міні-сачыненне на адну з тэм “ Нашы лясы” або “Мой родны горад” (10б.)

Алімпіяда па беларускай мове.

Лінгвістычны конкурс (2 этап)

1. Пасля кожнага слова ў дужках пазначце той гук ці гукі, што вымаўляецца (вымаўляюцца) на месцы выдзеленых літар.

Бярозка (...), вучы~~ш~~ся (...), гарадскі (...), лістапад (...), нясвіжскі, перавозч~~ы~~к (...), разбіць (...), раз'юшаны (...), схема (...), сын Іван (...), бацька ~~і~~ сын (...), асіповіцкі (...).

(6 балаў)

2. Зрабіце марфемны разбор наступных слоў па ўзору:

Басано~~ж~~, пісьменнасць, раніцай (прыйшоў), нечаканы, памножыць, ахвотна, кіруючы (напрасткі), зняволенне.

(8 балаў)

3. Растлумачце значэнне фразеалагізмаў:

У камізэльку плакаць -

Як пугаю па вадзе -

Весці рэй -

Хварэць на пана -

Дзесятаму заказаць -

3 ласкі на пацеху -

(6 балаў)

4. Запішыце словы па-беларуску, дапасаваўшы да іх прыметнікі (па сэнсу):

Живопись, риск, паводок, стебель, бровь, крупа, ежевика, блюдо, искренность, земляника, гусь, шинель, накипь, степь.

(7 балаў)

5. Дапасуйце азначэнні да назоўнікаў у колькасна-іменных спалучэннях:

Чатыры супрацьтанкав... ружж (а,ы,аў), чатыры нов... галерэ (і,й), два інтэлігентн.... і вясёл... хлопц (а,ы,аў), два інш... сябр... (а,ы,оў), тры здаравенн... ляшч (а,ы,оў), два дуж..., непаваротлів... хлопц (а,ы,аў), тры старэйш... вучн...(і,я,яў), два цяжк... кругляк (а,і,оў), два нямецк... самалёт (а,ы,аў), два бліжэйш... калгас (а,ы,аў).

(5 балаў)

6.Вызначце, што аб'ядноўвае і што адрознівае наступныя групы слоў:

а)гасцінец, гасцініца, гасціна, гасцінны, гасціннасць, гасцяваць, гасціць;

б)вясною, позна, узімку, вечарам, даўно, на досвітку.

(6 балаў)

7.Знайдзіце недакладнасці словаўжывання, папраўце сказы, замяніўшы недакладна ўжытыя словы дакладнымі.

1. Нарэшце і гэта праблема была пераадолена. 2. Здаецца, план нашай работы закончаны. 3. Майстар робіць нейкія парады вучню. 4. Аб'ём ведаў значна павысіўся. 5. На шляху вырашэння гэтай праблемы атрыманы важныя поспехі. 6. Надвор'е стаяла сонечнае - хоць сена сушы.

(6 балаў)

8. Выпішыце: 1) словазлучэнні, вызначыўшы ў іх від сувязі і абазначыўшы галоўнае слова; 2) спалучэнні слоў, якія не з'яўляюцца словазлучэннямі. Чаму?

Выступіць супраць, мноства кветак, па прычыне хваробы, судак па-польску, высокая ўгары, абапал дарогі, гаварыць ціха, туплі на абцасах, самы светлы, закрычаць спрасонку, высокае дрэва, буду працаваць, супраць ветру, вярба і асіна, вучні чытаюць, хтосьці з таварышаў.

(9 балаў)

**Алімпіяда па беларускай мове
Лінгвістычны конкурс (3 этап)**

ЗАДАННЕ 1. Насупраць дзеясловаў, якія абазначаюць адпаведныя тыповыя гукі, запішыце назоўнікі, якія гэтыя гукі ўтвараюць..

МАКСІМАЛЬНЫ бал = 5 балаў (1 назоўнік - 0,5 бала)

- 1) выць - ... , 2) чырыкаць - ... , 3) гаргатаць. ... , 4) бляяць, ... , 5) каркаць - ... , 6) журчаць - ... , 7) стракатаць ... , 8) квахтаць - ... , 9) мяўкаць - ..., 10) кукарэкаць - ....

ЗАДАННЕ 2. Асананс якіх гукаў назіраецца ў прапанаваным вершы. Запішыце

Ў транскрыпцыі гэтыя гукі.
Балы: 1 названы гук = 1 бал

Цецярук
Цецерука
Цешыць
Сябра-дзівака:
— Я цябе
З тваёй цяцерай
Запрашаю
На вячэру.
Вечар
Цёмны
Ноч прыводзіць,
Цецярук жа
Не прыходзіць,
Не заве
На вячэру
І ні сябра,
Ні цяцеру.

А. Дзеружынскі

ЗАДАННЕ 3. Колькі слоў затранскрыбіравана? Зрабіце арфаграфічны запіс гэтых слоў.

БАЛЫ: 1 слова 0,5 бала

[с'анаш] - ..., [ношка]-..., [рох] - ...
[рашчын'іць] - ..., [с'эрв'іс] -...,
[нарэс'ц'э] -

Заданне 4. Раскрыйце дужкі і згрупуйце словы і словазлучэнні ў адпаведнасці з правіламі ў прапанаванай табліцы:

Правільна. (0,5 бала)

Словы і словазлучэнні (0,5 бала)

П)БАЛЫ: Адзін правільна запоўнены рад — 1 бал

/Н,н /асовічаў /С,с/лоўнік; /Е,е/ўрапейская /Т,т/урцыя; /П,п/еруновы /С,с/трэлы; /С,с/ізіфава
/П,п/раца; /Дз,дз/ень /Н,н/астаўніка; /Дз,дз/ень /С,с/устрэчы /В,в/ыпускнікоў; /П,п/ірава
/П,п/ерамога; /Дз,дз/ень /А,а/дкрытых /Дз,дз/вярэй; /Т,т/ыдзень /С,с/лавянскай
/П,п/ісьменнасці і /К,к/ультуры; /П,п/равабярэжная /У,у/краіна; /Дз,дз/ень /Р,р/адые;
/С,с/аламонава /Р,р/ашэнне; /З,з/аходняя /Б,б/еларусь; /С,с/уботнік; /А,а/лесены /Л,л/ялькі.

ЗАДАННЕ 5. Як вядома, наша мова мае сваю логіку і сваю праўду. Яна дазваляе стварыць

такія кантэксты, у якіх становяцца магчымымі з'явы і адносіны, не існуючыя ў рэальным жыцці. Паспрабуйце ўявіць такую сітуацыю, калі можна сказаць наступнае: "яе цешча" і "яго свякроў".

МАКСІМАЛЬНЫ БАЛ - 4 балы.

ЗАДАННЕ 6. Перакладзіце словазлучэнні на беларускую мову.

МАКСІМАЛЬНЫ БАЛ = 5 балаў (1 словазлучэнне = 0,5 бала)

Сварить ботву - .... ; накрашенная бровь - ... ; притяжательное местоимение - ... ; маленький перепеленок - ... ; проданная посуда -- ... ; встретиться на рассвете - ... ; отключенное электричество - ... ; сломанная прялка - ...; соленая селедка - ... ; красная гвоздика -....

ЗАДАННЕ 7. Выпішыце з тэксту да ЗАДАННЯ 2 усе назоўнікі, якія маюць ці могуць мець нулявы канчатак.

БАЛЫ: 7 слова = 0,5 бала

ЗАДАНИЕ 8. Запішыце дзесяць фразеалагізмаў у структуру якіх уваходзіць слова ГЛАВА. Укажыце значэнне гэтых устойлівых выразаў.
МАКСІМАЛЬНЫ БАЛ = 5 балаў (1 фразеалагізм = 0,5 бала)

ЗАДАНИЕ 9. Назавіце імёны і прозвішчы вядомых вам беларускіх мовазнаўцаў.
БАЛЫ: 1 імя і прозвішча = 0,5 бала.

Алімпіяда па беларускай мове

Лінгвістычны конкурс (4 этап)

№1 У тэкстах на беларускай мове сустракаюцца скарачэнні тыпу гг.; млн.;пн.; мн.л.; зб.; чцв.

Заданні: Што яны абазначаюць? Чаму ў іх выкарыстоўваюцца толькі зычныя гукі, а не галосныя?

Балы: Максімальны бал = 5 балаў (за кожнае правільна расшыфраванае скарачэнне – 0,5 бала (усяго = 3 балы), за тлумачэнне 2 –га пытання – 2 балы.)

№2 Устаўце ў прыказкі патрэбныя словы, якія з’яўляюцца назвамі частак маўленчага апарату. Растлумачце сэнс прыказак.

1) На галодны _____ добра і гэтак. 2) Не сунь _____ ў чужое проса. 3) Хто з _____, той з піражком. 4) Чужы кусок дзярэ _____.

Балы: Максімальны бал = 6 балаў.(за кожнае правільна ўстаўленае слова 0,5 бала(усяго 2 балы), за правільна растлумачаны сэнс прыказкі – 1 бал (усяго 4 балы).

№3 Адкажыце на пытанні:

1. Як вы назавяце чалавека, які атрымлівае пісьмы: *адресант* ці *адресат*.
2. Як вы назавяце трапічную расліну з тоўстымі прадаўгаватымі калючымі лістамі: *альяс* ці *альянс*?
3. Як вы назавяце доктара бальніцы, клінікі, які лечыць пад кіраўніцтвам загадчыка аддзялення: *ардынарац* ці *ардынатар*?
4. Як вы назавяце раменьчык аброці пад мордай ў каня: *падбароддзе* ці *падбароднік*?
5. Як вы назавяце падсцілку ў абутку для засцярогі пяткі ад цвікоў, якімі прыбіты каблук: *падпятак* ці *падпятнік*?
6. Як вы назавяце чалавека, які здольны лёгка запамінаць што-небудзь: *памятлівы* ці *памятны*?
7. Як вы назавяце абдуманасць у дзеяннях, учынках: *разважанне* ці *разважлівасць*?
8. Як вы назавяце месца, дзе вырошчваюць маладыя расліны для высадкі ў грунт: *расаднік* ці *рассады*?

№ 4 Перакладзіце тэкст на беларускую мову.

Теперь уже никто не считает сверхъестественным и необъяснимым тот факт, что с начала христианства и до татаро-мангольского нашествия Киевская Русь была страной высокой и прекрасной письменной культуры. Введение христианства и приобщение её к византийской книжности установило преимущество двух письменных культур. Это сильно преумножило интерес восточных славян к книге и способствовало распространению письменности еще на заре их цивилизации преимущество двух письменных культур.

№ 5 Дакажыце, што кожная з прапанаваных груп слоў можа служыць прыкладам марфалагічных асаблівасцей беларускай літаратурнай мовы ў параўнанні з рускай.
а) зямля, пожня, трамвай, каравай:

- б) вышэйшы, важнейшы, слабейшы, большы;
в) свет, які змяніўся; хлопчык, які займаецца гімнастыкай.

№ 6 Выпішыце толькі тыя словы, якія адпавядаюць акцэнталагічнай норме беларускай літаратурнай мовы:

а) табу' - та'бу	в) нікуды' - ніку'ды	д) фарфо'р - фа'рфар
б) на'сціл - насці'л	г) на'спех - наспе'х	е) цві'лы - цвілы'

№7 Патлумачце, па якіх прычынах падкрэсленыя словы не будуць з'яўляцца аднароднымі членамі сказа.

1. Пайду назбіраю грыбоў у лесе. 2. У гародзе раслі капуста, морква, ягады, грыбы, клёны, елкі. 3. Пасля сустрэчы з ваўком Міхаська быў ні жывы ні мёртвы. 4. Вучні малодшых класаў вельмі любяць спевы, фізкультуру і маляваць. 5. Маці спытала пра ўрокі і як справы ў школе.

№8 Са сказаў задання 7 (папярэдняга) выпішыце спачатку словы, у якіх ёсць гук[с'], а затым фанетычныя словы, калі ёсць, з гукам [з].

№9 Прачытайце сказ: *Бацька з сынам у выхадны дзень пайшоў на возера, а праз гадзіну маці з дачкой таксама прыйшлі туды.*

Заданні: Хто старэйшы: дачка ці сын? Патлумачце свой адказ.

№10. У байцы К.Крапівы расказваецца пра ганарыстага парсюка. Але не пра жывёлу хацеў расказаць нам аўтар, а пра чалавека. Як называецца такі мастацкі прыём?